

Zeg mij wie uw vrienden zijn . . .

Door Norman D. van Swelm

Inleiding

In Het Vogeljaar jrg. 22 no. 2 geeft een aantal schrijvers hun zienswijze over onderwerpen die direct of indirect met vogelbescherming te maken hebben. Opvallend is dat iedereen 'Vogelbescherming' een goed hart toedraagt terwijl diverse schrijvers laten blijken dat de diepere betekenis van vogelbescherming hen is ontgaan. Ons commentaar gaat uit naar jagers, valkeniers en kooikers.

Jacht

Jagen is een manier van voedselvergaren, die in vrijwel iedere levensgemeenschap voorkomt. De oorspronkelijke vorm van jacht is in onze huidige samenleving niet meer noodzakelijk. Onze jacht heeft zich verplaatst van het vrije veld naar het verstedelijkte gebied. Wij doden nog maar zelden direct. Wij laten voor ons doden in abatoirs en kippen-slachterijen. Het succes van onze huidige jachtwijze kan zich bijvoorbeeld weerspiegelen in onze plaats op de maatschappelijke ladder.

Het met voorbedachten rade doden van een soortgenoot heet moord en wordt gezien als een bedreiging voor de samenleving. Dit kan gestraft worden met levenslange gevangenisstraf of tijdelijke straf van maximaal 20 jaar.

Het met opzet doden van een niet soortgenoot heet jacht. Iedereen is hiertoe gerechtigd mits hij betaalt. Noodzakelijk is het gewoonlijk niet: de plezierjager heeft voedsel in overvloed. De jager noemt het een sport, maar zijn spel is geen sportief gebeuren: het slachtoffer is volslagen weerloos. Jagen voor plezier is een desastreuze vorm van potentievertoon. De psycholoog Chorus (1969) typeert de jager als volgt: 'De jagers mogen dan wel schone jagersverhalen schrijven en schone jagersboeken uitgeven over de mooie manier waarop zij de natuur helpen om in evenwicht te blijven, in feite zijn dit allemaal rationalisaties achteraf, van wreedheid, machtswellust en onbeheerst sadisme die men zichzelf eenvoudig niet wil bekennen'.

Het is duidelijk dat we ons meer om de bejaagden dienen te bekommeren. Niet alleen omdat ze weerloos zijn, maar ook omdat zij deel uitmaken van voor ons waardevolle levensgemeenschappen die al dusdanig aangetast zijn, dat het voortbestaan ervan ernstig in gevaar is. Het veiligstellen van deze levensgemeenschappen is de belangrijkste taak van de vogelbeschermers. Onderdeel van die taak is, een verouderd beleid ten goede keren, o.a. door niet steekhoudende argumenten te ontzenuwen.

Thate (1974) zegt, dat in de hele wereld de jacht als noodzakelijk is gewenst, erkenning heeft behouden en wettelijk is geregeld. Volgens hem is men ook algemeen van oordeel dat daar, waar het natuurlijk evenwicht in de dicht bevolkte landen reeds lang is verstoord, de mens een taak heeft behoedzaam (sic!) in te grijpen, juist ter instandhouding van niet meer door dierlijke predatoren bedreigde wildsoorten. Als de vervolger ontbreekt, degenereert de vervolgte en gaat uiteindelijk aan zichzelf teniet. Ook stelt hij, dat in incidentele gevallen een verwerpelijk gebruik wordt gemaakt van het recht om te jagen. Ook op dit gebied is het onjuist te generaliseren. Een jager is een normaal mens, die een zo veelzijdig mogelijke fauna in stand houdt. Een weidelijk jager is een vogelbeschermers. Een jachtveld waar verwilderde katten worden opge-

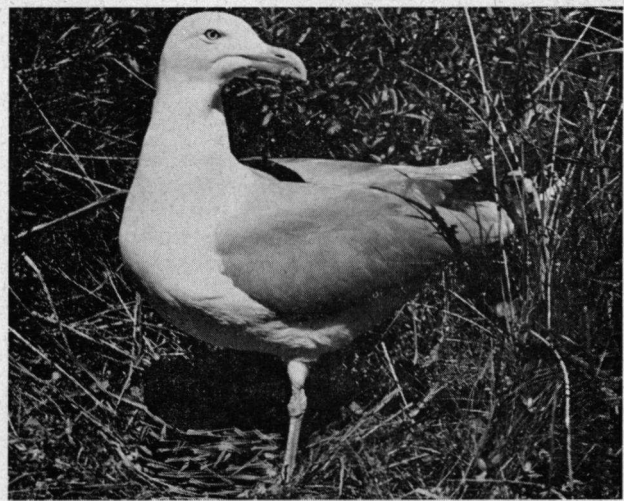
ruimd en kraaiachtige predatoren van de nuttige vogelstand worden kortgehouden, is een oase. In gebieden waar dit niet gebeurt heerst zelfs in de lente een doodse stilte. Verder schetst hij het nut van een federatief samenwerkingsverband tussen jagers en vogelbeschermers. Dit alles om door middel van kwantiteit kwaliteit te bewijzen.

Wat blijkt bij analyse van dit jachtpleidooi:

A. Dat jacht in de hele wereld gewenst is, omdat het erkenning heeft behouden en wettelijk geregeld is lijkt dubieus als men, zonder verder commentaar, de namen van de volgende landen de revue laat passeren. België, Frankrijk, Spanje, Italië, Cyprus, Malta, Oostenrijk, Ierland, Noorwegen, India, Pakistan, Tunesië en Marokko.

B. Over het al dan niet bestaan van een natuurlijk evenwicht lopen de meningen uiteen. Indien het bestaat dan is het mechanisme waardoor het in stand gehouden wordt ons nog onbekend. Als er een natuurlijk evenwicht bestaat en dat in onze landen verstoord is, dan is jacht één van de oorzaken. Dit geldt zowel voor dichtbevolkte als voor dunbevolkte gebieden, waar ook ter wereld. Indien de mens moet ingrijpen, zal wetenschappelijk onderzoek er aan vooraf dienen te gaan. Het is niet te verwachten, dat het ingrijpen dan jacht zal betekenen. In ieder geval géén plezierjacht.

C. Met instandhouding van niet meer door dierlijke predatoren bedreigde wildsoorten die daarna aan zichzelf teniet gaan, doelt Thate vrij zeker op het optreden van jagers bij Edelhart, Damhart, Ree, Moeflon en Wild Zwijn op de Veluwe. Het verhaal is dan als volgt: dank zij het regulerend optreden van de jagers hebben wij een gezonde wildstand. Dat reguleren bestaat uit het schieten van dieren met een afwijking. Alhoewel het niet aannemelijk is dat hierdoor de Nederlandse wildstand in evenwicht gehouden wordt (denk aan explosieve uitbreiding van het Ree), vergt het leveren van het bewijs vele jaren van studie. Het bewijs leveren dat het wel zo is, ook, maar daar wordt nooit naar gevraagd.

De prachtige Zilvermeeuw. Gruwelverhalen hadden tot gevolg dat ze het hele jaar geschoten of vergiftigd werden. Jongen werden doodgeslagen, eieren vertrapt of 'geolled'.

Foto: Norman van Swelm

Het in stand houden van een bepaalde vogelsoort door jagers is onzin. Neem de stelling dat indien de vervolger ontbreekt, de vervolgte degenerereert en teniet gaat. De Houtduif, wiens natuurlijke predatoren Havik en Sperwer in ons land door jagers vrijwel uitgeroeid werden, is een goed voorbeeld. Wegens vermeende schade aan de landbouw werd de Houtduif als schadelijk bestempeld. Er werd een premie van f 0,75 uitgelooft voor iedere geschoten vogel. Ondanks de enorme aantallen gedode vogels is de Houtduif sedert die tijd toegenomen. Andere factoren hebben er voor gezorgd dat jacht geen invloed op de stand van de Houtduif uitoefende. De Raaf, de Roek, de Bonte Kraai, de Aalscholver etc. zijn echter door dergelijke acties geheel of gedeeltelijk uitgeroeid.

D. 'Een verwerpelijk gebruik van het recht om te jagen is een uitzondering'. Deze stelling is zeer aanvechtbaar. Ieder jaar worden in ieder geval duizenden vogels in rechte verminkt doordat ze aangeschoten zijn. De dood treedt pas na een wekenlang lijden in. Koeman (1974) bericht, dat bij een onlangs gehouden onderzoek 25 % van de bij preparateurs aangeboden Buizerden hagel bevatten. De Buizerd is een beschermde vogel. Bij een onderzoek bleek 40 % van de wereldpopulatie van de Kleine Zwaan (volledig beschermd) lood te bevatten. De Amerikaanse Zeearend werd het slachtoffer van een uitroeiingscampagne in Alaska: 115.000 (94 %) van de populatie werden er gedood (tegen premie). In 1962 werd 77 % van de elders in de Verenigde Staten gevonden Zeearenden gedood door geweervuur. In Duitsland en Noorwegen gingen Oehoe en Zeearend onder invloed van jacht zeer snel achteruit. Ook de rustverstoring die schreeuwende en schietende jagers veroorzaken (ons land is misschien het enige Europese land waar het mogelijk is in een natuurmonument of reservaat te jagen!) is zeer aanzienlijk. Wij denken hier o.a. aan de kwetsbare ganzen (zie ook Ouweneel 1974).

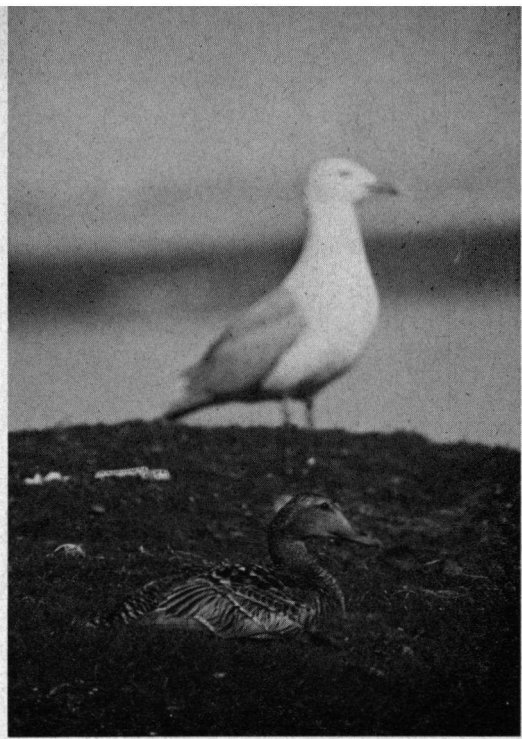
E. 'Jagers zijn normaal, houden een zo veelzijdig mogelijke fauna in stand en een weidelijk jager is een vogelbeschermer'. Juister is dat jagers een slecht gebruik in stand houden en zeker geen veelzijdige fauna. In dat geval zouden niet jaarlijks vele duizenden, hier te lande niet inheemse, tamme Fazanten in onze natuur worden losgelaten. Wat weidelijkheid en vogelbescherming met elkaar te maken hebben is niet duidelijk. Voor een vogel zal het weinig uitmaken of hij door al dan niet weidelijk lood wordt gedood of gewond raakt.

F. 'Een jachtveld, waar verwilderde katten worden opgeruimd en kraaiachtige predatoren van de nuttige vogelstand worden kort gehouden, is een oase. In gebieden waar dit niet gebeurt heerst zelfs in de lente een doodse stilte'. Het valt moeilijk om hier serieus op in te gaan. Zeker, huiskatten zijn niet gewenst in natuurgebieden. Maatregelen om dit te voorkomen zijn dan ook wenselijk. Als we al spreken in termen als 'nuttige' vogelstand dan horen, dat spreekt vanzelf, alle vogels daartoe, ook de kraaiachtigen.

De zelfde gruwelverhalen, die er toe hebben geleid dat Zilvermeeuwen tientallen jaren vervolgd zijn (Swennen 1974; Van Dongen 1972), zijn ook de oorzaak geweest van een vervolging van alles wat kraai is of was. Hierdoor stierf de Raaf in ons land uit en nam de Roek schrikbarend in aantal af. Door vervolging elders (o.a. Oost-Duitsland) werd de stand van de Bonte Kraai gedecimeerd. De stand van Zwarte Kraai, Kauw, Ekster en Vlaamse Gaai lijken minder aangetast. Evenals bij de Zilvermeeuw en andere als schadelijk beoordeelde vogels is er vooraf vrijwel

Eidereend en Grote Burgemeester. De meeuw rooft — als hij de kans krijgt — eieren, jongen of door de eend opgedoken schelpdieren in ruil voor protectie. Spitsbergen, juli 1969.

Foto: Fred van Olphen

geen wetenschappelijk onderzoek verricht. Kraaien zijn niet schadelijker dan Roodborstjes, ook al versmaden ze een eendeï of een fazantekuiken niet. Gelijk er een oecologische band bestaat tussen Eidereend en Zilvermeeuw, Eidereend en Grote Burgemeester, Stormmeeuw en Kuifeend, Houtduif en Havik, Kokmeeuw en Visdief, Slechtvalk en Roodhalsgans, bestaan er soortgelijke relaties tussen Zwarte Kraai en Kievit, Ekster en Wilde Eend en Vlaamse Gaai en enkele kleine soorten zangvogels. Banden waarvan alle partijen profiteren. Ingrijpen in zo'n systeem kan fataal zijn. Het wegschieten van Kraaien en Eksters bijvoorbeeld veroorzaakt een gebrek aan nestgelegenheid voor Ransuil, Boom- en Torenvalk (Vogelpopulatie-Onderzoek Ockenrode 1971).

Over de wettelijk toegestane, methoden die bij de kraaienvervolgning toegepast worden, zoals: door het nest schieten terwijl de oudervogel broedt; het in de broedtijd schieten van vogels met als gevolg een langzame hongerdood van de jonge vogels in het nest en het uitleggen van met fosfor ingespoten kippeëieren die een langzame en pijnlijke dood tot gevolg hebben, doen we maar het zwijgen toe. Een doodse stilte in de lente omdat er kraaiachtige predatoren aanwezig zijn? Nonsens.

In ons land zijn rond 30.000 jagers, een onbegrijpelijk hoog aantal. Slechts een enkele jager heeft voldoende veldornithologische kennis (een Ibis — beschermd — werd geschoten als Blauwe Reiger — beschermd —; een Zwartkopmeeuw — beschermd — geschoten als Kokmeeuw — gedeeltelijk beschermd — enz. enz.). Hoe kan een jager in een fractie van een seconde met zekerheid een Poelsnip van een Watersnip, een Bokje van een Breedbekstrandloper of een Rietgans van een Kleine Rietgans onderscheiden? Zelfs de meest ervaren ornitholoog staat hier voor problemen. Het is duidelijk dat determinatie pas na het schot kan geschieden. Enige biologische achtergrondkennis bij de jager is zeldzaam. Jachtexamen, noch jachtcursus zal dit euvel kunnen ondervangen. Zeker niet als de huidige 30.000 jachtaktehouders van zo'n cursus vrijgesteld zijn. Ondanks dit alles zijn deze mensen wettelijk gerechtigd één van de meest absolute

ingrepen te doen die in de natuurlijke samenleving denkbaar is. Stelt u zich bovendien eens voor dat een jager een vogel opstoot. Niet alleen moet hij dan vaststellen wat voor vogel het is, maar ook dient hij tegelijkertijd te diagnostiseren en meteen daarna, bij gebleken fysieke afwijking, te reguleren.

Niet gesproken is nog over de hoeveelheid lood die in het milieu wordt gebracht. De gevaren die dit met zich meebrengt voor met name de volksgezondheid (denk aan jacht in waterwingebieden) zijn nauwelijks onderzocht.

Afschaffen van de plezierjacht in ons land is een belangrijke stap in de richting van offensief milieubeheer.

Valkeniers

Van Nie (1974) verhaalt op aandoenlijke wijze over een vooroorlogse Zeearend die gerevalideerd werd. Hij vertelt ons hoe nuttig valkeniers zijn bij het terugbrengen in de natuur van stootvogels. Hij schijnt zelfs van zins te zijn om de in ons land uitheemse arenden, Lanner- en Sakervalken te introduceren. Voor de revalidatie van grote of meer gespecialiseerde soorten als Slechtvalk, Sperwer, kiek- en Wespindieven zijn valkeniers onontbeerlijk. Duidelijk wordt dat Torenavalk en Buizerd ten enenmale de exclusiviteit van het kleine aantal missen, zij kunnen wel door goedwillende vogelasyhouders verzorgd worden. Toch onthoudt hij ons enige informatie over stootvogels, een vogelfamilie die overal ter wereld met de ondang wordt bedreigd.

Ten behoeve van de valkeniers worden jonge stootvogels aan de natuur onttrokken. In Noorwegen en Zweden worden de nesten van de Slechtvalk (een met uitsterven bedreigde soort) uitgehaald ten behoeve van Duitse en Nederlandse valkeniers. De situatie is daar zo ernstig dat men er zelfs Interpol voor inschakelde (pers. med. dr. J. F. Willgohs en A. O. Folkestad). Nog voor organische pesticiden een bedreiging gingen vormen, verdween de Slechtvalk bijna geheel uit het oostelijk deel van de USA en ging snel in aantal achteruit in Groot-Britannië en West-Duitsland.

Het importeren van stootvogels uit landen buiten Europa (Azië) is uit den boze, ook daar gaat het zeer slecht met deze vogels.

Koolkers

Het is juist, dat eendenkooien uit cultuur-historisch en natuurwetenschappelijk oogpunt behouden dienen te worden. De vangst moet echter uitsluitend geschieden in het kader van wetenschappelijk onderzoek. Het is niet juist het aan de natuur onttrekken van — minimaal — 300.000 vogels per jaar (er is geen enkele controle op de juistheid van dit getal mogelijk) goed te praten. Dat een belangrijk deel van de vangst geëxporteerd wordt naar landen als bijvoorbeeld Frankrijk, waar ze, na in de lucht gegooid te zijn, worden doodgeschoten, is ronduit een schandaal.

Wetgeving

Jacht- en Vogelwet — beide met ernstige tekortkomingen — dienen ten spoedigste vervangen te worden door één nieuwe wet. Aan de veranderingen die Bil (1974) nastreeft dient nog het volgende te worden toegevoegd:

- 1) Import en bescherming van vogels die buiten Europa broeden dienen wettelijk geregeld te worden. Een totale importstop is noodzakelijk. De internationale vogel- en dierenhandel eist jaarlijks tienduizenden slachtoffers.
- 2) Het in bezit hebben van levende en/of dode vogels die behoren tot

soorten die onder de Jachtwet vallen, dient strafbaar gesteld te worden.

- 3) Het leewieken van vogels — dat is het levenslang ontnemen van het vliegvermogen — is een ontoelaatbare vorm van dierenmishandeling.

Conclusie

Er is een schrille tegenstelling tussen de interpretatie van de doelstellingen van 'Vogelbescherming' zoals jagers dat doen en vogelbeschermers dat behoren te doen. Een federatief samenwerkingsverband tussen jagers en vogelbeschermers dient te allen tijde te worden vermeden. 'Vogelbescherming' behoeft nu, meer dan ooit, kwaliteit.

Het in stand houden van het kooikers- en valkeniersbedrijf, zoals dat nu nog wordt uitgevoerd, is net als plezierjacht, niet meer verantwoord.

Dank

Mej. J. T. Duijndam, D. J. G. Brand en drs. H. Rijven namen het manuscript kritisch door en deden waardevolle suggesties, waarvoor ik hen zeer dankbaar ben.

- N. D. van Swelm, Woudenbergstraat 125, Den Haag
Publikatie Vogelpopulatie-Onderzoek Ockenrode

LITTERATUUR:

- Bauer, Kurt M. & Urs N. Glutz von Blotzhelm (1968):** Handbuch der Vögel Mitteleuropas. 2. Frankfurt am Main.
- Bil, J. (1974):** De wettelijke bescherming van vogels. Het Vogeljaar 22 : 747 - 752.
- Brouwer, G. A. (1974):** De eendenkooien mogen niet verdwijnen. Het Vogeljaar 22 : 721 - 731.
- Chorus, A. (1969):** Het Denkende Dier. Leiden.
- Dongen, H. van (1972):** De regulatie van de Zilvermeeuw (*Larus argentatus*) in de duinen onder Wassenaar van 1947 t/m 1972. 's-Gravenhage. Stencil.
- Gordon, Nancy J. (1973):** Isle of May Observatory and Field Station Report for 1972. Scottish Birds 7 : 243 - 256.
- Ingolson, A. (1969):** Behaviour of gulls robbing Eiders. Bird Study, 16 : 45 - 52.
- Jukes, Thomas H. (1974):** Insecticides in Health, Agriculture and the environment. Natuurwetenschappen 61 : 6 - 16.
- Keve, András (1969):** Der Eichelhäher. Wittenberg Lutherstadt.
- Koeman, J. H. (1974):** Stootvogelbescherming in het licht van de energiecrisis. Het Vogeljaar 22 : 678 - 680.
- Nie, G. A. van (1974):** Revalidatie van stootvogels. Het Vogeljaar 22 : 698 - 693.
- Ouweneel, G. L. (1974):** Wilde Ganzen in Nederland, een voorrecht en een verantwoordelijkheid. Het Vogeljaar 22 : 699 - 703.
- Prys-Jones, O. E. (1973):** Interactions Between Gulls and Eiders in St. Andrews Bay, Fife. Bird Study, 20 : 311 - 313.
- Rossem, C. van & W. M. Vlaardingebroek (1965):** Acute loodvergiftiging door een hagel-schotverwonding. Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde 1965 : 1110 - 1113.
- Spaans, A. L. (1971):** On the feeding Ecology of the Herring Gull *Larus argentatus* Pont. in the northern part of The Netherlands. Ardea 59 : 73 - 188.
- Swennen, C. (1974):** Succesvolle bescherming van de broedplaatsen van Eidereend, Zilvermeeuw en Bergeend op Vlieland. Het Vogeljaar 22 : 717 - 720.
- Thale, J. O. (1974):** Vogelbescherming en Jacht. Het Vogeljaar 22 : 670 - 672.
- Vogelpopulatie-Onderzoek Ockenrode (1972):** Rapport 1971. Den Haag. Stencil.

Wij ontvingen een soortgelijke reactie als hierboven van de heer Jan Bee Landman, Herlaerstraat 14a te Rotterdam voor welke brief wij hem zeer hartelijk danken!

Omhoogstijgende Zwarte Sterns

Op de avond van 24 juni '73, om 20.15 uur wordt bij het Moordenaarsven (Dwingelosche Heide) onze aandacht getrokken door 5 Zwarte Sterns, die boven de plas omhoog stijgen en dit volhouden tot ze met het blote oog niet meer zichtbaar zijn. Dit alles gaat in een rustig tempo. Met de kijker zijn ze nog

wel te volgen, maar wanneer we ze even kwijtraken kunnen we ze, ondanks lang zoeken, niet terugvinden, zodat het verdere verloop onbekend blijft. Is een dergelijk gedrag bekend en zo ja, wie kan er een verklaring voor geven?

- Ton en Leo Bot, Seringenlaan 47, Hoogeveen